

TABLICZA HISTORYCZNA

OBRĄZ HISTORJI POLSKIEJ WIELKIEGO XIĘSTWA LITEWSKIEGO

SKRĘSLOWANIE PRZEZ WŁODZIMIERA SAWASZKIEWICZA R. 1828.

Wielkimi historji brzojnymi najświetniejszą postaćą była celm autokratycznym. KARSKI w Doświad.

Wielkimi historji brzojnymi najświetniejszą postaćą była celm autokratycznym. KARSKI w Doświad.

Do historii historycznej Wielkiego Xięstwa Litewskiego, w tym czasie, kiedy Polska była już w pełni rozwiniętą państwowością, a Litwa była w pełni podległą jej władzy, nastąpiła wielka zmiana w strukturze państwa. W 1569 roku, w wyniku wojny polsko-litewskiej, doszło do zawarcia unii lubelskiej, która zjednoczyła oba państwa w jedno państwo - Rzeczpospolitą Polską i Litwę. W tym czasie Polska była już w pełni rozwiniętą państwowością, a Litwa była w pełni podległą jej władzy.

Wielkimi historji brzojnymi najświetniejszą postaćą była celm autokratycznym. KARSKI w Doświad.

Do historii historycznej Wielkiego Xięstwa Litewskiego, w tym czasie, kiedy Polska była już w pełni rozwiniętą państwowością, a Litwa była w pełni podległą jej władzy, nastąpiła wielka zmiana w strukturze państwa. W 1569 roku, w wyniku wojny polsko-litewskiej, doszło do zawarcia unii lubelskiej, która zjednoczyła oba państwa w jedno państwo - Rzeczpospolitą Polską i Litwę. W tym czasie Polska była już w pełni rozwiniętą państwowością, a Litwa była w pełni podległą jej władzy.

Wielkimi historji brzojnymi najświetniejszą postaćą była celm autokratycznym. KARSKI w Doświad.

Do historii historycznej Wielkiego Xięstwa Litewskiego, w tym czasie, kiedy Polska była już w pełni rozwiniętą państwowością, a Litwa była w pełni podległą jej władzy, nastąpiła wielka zmiana w strukturze państwa. W 1569 roku, w wyniku wojny polsko-litewskiej, doszło do zawarcia unii lubelskiej, która zjednoczyła oba państwa w jedno państwo - Rzeczpospolitą Polską i Litwę. W tym czasie Polska była już w pełni rozwiniętą państwowością, a Litwa była w pełni podległą jej władzy.

Wielkimi historji brzojnymi najświetniejszą postaćą była celm autokratycznym. KARSKI w Doświad.

Do historii historycznej Wielkiego Xięstwa Litewskiego, w tym czasie, kiedy Polska była już w pełni rozwiniętą państwowością, a Litwa była w pełni podległą jej władzy, nastąpiła wielka zmiana w strukturze państwa. W 1569 roku, w wyniku wojny polsko-litewskiej, doszło do zawarcia unii lubelskiej, która zjednoczyła oba państwa w jedno państwo - Rzeczpospolitą Polską i Litwę. W tym czasie Polska była już w pełni rozwiniętą państwowością, a Litwa była w pełni podległą jej władzy.

Wielkimi historji brzojnymi najświetniejszą postaćą była celm autokratycznym. KARSKI w Doświad.

Do historii historycznej Wielkiego Xięstwa Litewskiego, w tym czasie, kiedy Polska była już w pełni rozwiniętą państwowością, a Litwa była w pełni podległą jej władzy, nastąpiła wielka zmiana w strukturze państwa. W 1569 roku, w wyniku wojny polsko-litewskiej, doszło do zawarcia unii lubelskiej, która zjednoczyła oba państwa w jedno państwo - Rzeczpospolitą Polską i Litwę. W tym czasie Polska była już w pełni rozwiniętą państwowością, a Litwa była w pełni podległą jej władzy.

MIV 80
nr. inw.: 981

BIBLIOTEKA KÖRNICKA
981 MIV 80

PRUSY.

O PRUSAKACH.

Narody: Pruski, Sudawów czyli Jadwigoń, Zmudzki, Litewski, Kuronowski i Lotewski składali jeden szereg ludów, obie strony ujścia Pregla, Niemna, Widawy i Dźwiny, osiadających. Prusacy główne siedlisko mieli w Sambii i w jej okolicy. Kiedy wyprawy krzyżowe nacisnęły w XII. wieku te ludy, w tedy Prusacy nabyli wodorze takiej spieszności że stali się dla sąsiedniej Litwy i dla Mazowsza straszną.

Konrad Mazowiecki chcąc ich napasć jakakolwiek tamę położyć, chciał ustanowić rycerski zakon kawalerów Dobrzyńskich. Ale ich wycięli Prusacy. Wtychże czasach upadła sprawa chrześcijaństwa w Palestynie, zakon niemiecki braci szpitalnych N. M. P. Syonickiej czyli Krzyżaków przenosił się do Europy tych więc do posługi wezwał Konrad i bogatym uposażeniem i obszernym ziemi Chelmińskiej nadaniem opatrzył, aby Prusaków zwojowali. Z pomocą Polską powiodło się Niemcom że w krótko prawie całkiem Pruskie ziemie opanowali. Tylko utrzymać było im długi czas trudno. Świętopelk książę Pomorski z jednej strony, z innej Mendog Litewski podawali im rękę i do powstania podniekali; Sudawie też mocniej swojej niepodległości bronili. Wszakże niestrudzony zakon niemiecki przełamał te trudności i zupełnego nad Prusami dopiwszy panowania, gościł z jednej strony na Kujawy, z drugiej na Zmudz, do czego mu działanie kawalerów mieczowych z Inflant dopomagalo. Z czasem gdy się balwochwaltwo pochrzcziło, zakon tracił swą moc i środki działania, i od Polski upokorzony został. Naostatek Prusy były 1525 sekularyzowane i w księstwo Pruskie czyli Królewieckie zamienione. Odziedziczył to księstwo 1618 dom elektorski brandeburski, od holdu należnego Polsce 1657 uwolnił się, i w królestwo 1700 zamienił. Tytułu królestwa długo nie przyznawała Rzeczpospolita Polska, aż dopiero 1764.

INFLANTY.

O INFLANTACH.

Krajina później Inflantami zwana, zamieszkała była od Estonów, Liwów czyli Inflantów Czuchobcami też zwanych i od Lotyszów; a na boku tej krajiny za Dźwiną nad Windawą siedzieli Kuronowie. Kiedy nastąpił przedsięwzięcia krzyżowe, Meinhard światobliwy kapłan udał się z kupcami Bremańskimi do Liwów i naukę chrześcijańską im opowiadał. Było założone miasto Riga, a Meinhard uczyniony od papieża 1170 biskupem, rozpoczął szereg biskupów i arcybiskupów Rigijskich.

Po zgonie Meinharda 1199 został biskupem Albert de Bunhoff i zafundował zakon kawalerów mieczowych. Zrazu podlegali oni arcybiskupom Rigi, ale od czasu jak się 1234, z zakonem krzyżackim połączyli, nietylko z pod władzy arcybiskupiej wyzwolili, ale nawet, rozciągając nad Liwonami, Lotwą, Kuronami panowanie, dla arcybiskupów groźnymi i niebezpiecznymi stali. W tymże czasie kiedy kawalerowie mieczowi swe zabory rozwijali, Duńczycy opanowali Estonią i poblizsze wyspy.

Kiedy już miejscowe balwochwaltwo iudy ujarzmione zostały, spotkał się oręż kawalerów mieczowych z chrześcijanami, Duńczykami, Pskowianami, Poloczanami z Rusią i balwochwaltwą Litwą, zakupili oni od Waldemara 13 Estonią i przeto uzupełnili w tej stronie panowanie swoje.

W przed nim kawalerów mieczowych zachwał się zakon krzyżacki, W. M. krzyżaków Albert 1513 wzięwszy okup czyli opłatę wyzwolił mistrza kawalerów mieczowego Waltera Plettenberg. Ale niebawem sobie samemu zastawieni K. M. zagrożeni byli wzrastającą potęgą Moskwy. Szukali obcej pomocy w Polsce, Danii, Szwecji, i przez to jeszcze więcej na siebie Moskwę wyzywali. Ostatecznie 1568 mistrza Gottarda Kettlera z Polską wkłady, sekularyzujące zakon K. M. oddawały w rękę Polskie Inflanty i tworzyły lenne Rzeczpospolitą Polską i księstwo Kurlandii i Semigalii; ale Szwedzi osadzili Estonią i Dania jeszcze czas jakiś wdawała się do spraw Inflantkich aż naostatek prawa jej do Piltina i innych okolic, opłata 1583 zaspokojone zostały. W krótko potem Inflanty stały się przedmiotem calowicznych Polski ze Szwecją bojów.

**KAWALEROWIE
MIECZOWI.**

- 1205 Winno Rohrbach
- 1223 Walkwin Winterstad do 1234
- 1234 Zjednoczenie się z Krzyżakami
- 1239 Herman Balk
- 1245 Henrik Heimborg
- 1247 Ditrich z Gröninzi
- 1250 Andr. hr. Staurland
- 1253 Eberhard Sejne
- 1258 Hanno Sangerhausen
- 1281 Bernhard Hornhusen
- 1284 Jerzy Eichstätt
- 1267 Werner Breithausen. 1269 Otto Lutterburg. 1269 Konrad Wandern.
- 1272 Otto Rodensheim. 1274 Andrzej Westfalen. 1275 Walter Nordeck. 1278 Ernst Rosburg. 1279 Konrad Feuchtwangen. 1281 Wilhelm Schurberg. 1287 Konr. hr. Herzogenstein. 1289 Otto Hogenbach. 1294 Henrik Dumpshagen. 1296 Bruno. 1298 Gotfrid Roga.
- 1307 Konrad Jokke
- 1327 Eberhard Mannheim
- 1341 Burhard Drejlowe
- 1347 Goswin Erika
- 1360 Arnold Fittinghoff
- 1363 Wilhelm hr. Frejmershejn
- 1374 Lobens Hülsen
- 1394 Waldemar Brüngen
- 1404 Konrad Fittinghoff
- 1414 Teodorik Turke
- 1418 Sigfrid hr. Schapenheim
- 1428 Zische Ruttemberg
- 1437 Franc Kersdorf
- 1439 Henrik Buskenode
- 1442 Heidenreich Finke
- 1451 Jan Mengeden
- 1475 Jan Fersen
- 1477 Bernhard Borch
- 1486 Jan Freitag
- 1495 Walter Plettenberg

O KSIĘSTWACH RUSKICH.

Księstwa Ruskie składały się z miast które były rzeczami pospolitimi i nad okolicznymi ziemiami i włościami panowały. Książęta właściwie nie byli dziedzicznymi tylko z rodziny Rurika brani. Sprawowali władzę namiestniczą, albo od miast wybierani, albo od wielkiego księcia naznaczeni. Wszyscy ci książęta i miasta uznawali zwierzchnictwo wielkiego księcia w Kijowie siedzącego. Polityka Bogolubskiego i Długoskiego poczęła tworzyć w osadach zaleskich na granicach Azii inne wielkie księstwa stolicę swoje w Salsalu, Włodzimierz nad Klazmą i Moskwie mające. Rozzerwała się Rus dawna z nowo powstającą i od nowo powstałej przesładowana była. Kijów złupiony i poniszony coraz słabszy stawał opór i przestawał być spójnią Rusi. Swobody miast upadły od wielkich książąt zaleskich przesładowane. Rozwiązana dawna Rusi jedność najściem Tatarów ciężkiego ciosu doznając, odróżniła jeszcze Rus poludniową od północnej. Podniosło się nad inne w poludniowej księstwo Halickie i miejsce Kijowskiego zajęło. Przenikał też cała Rus od Halicza do Kijowa i aż za Dniepr duch narodowości Polskiej; jakoż różną koleją cała ta Rus poludniowa w Polskę się przemieniła. W północnej Rusi, miasta Smoleńsk, Polock, Psków, Nowogrod, obronili swych swobód i wiązały się z Litwą. Polock i Smoleńsk ze wszystkimi okolicznymi miastami i księstwami uległy wpływowi Litwy i znią w Polskę się przemieniły; Nowogrod wielki i Psków na czyste rzeczpospolite zamieniły wyrzekły się pieczy Litewskiej i uległy polityce wielkich książąt zaleskich czyli Carów, którzy stolicę swą z Włodzimierza do Moskwy przenieśli.

**ARCYBISKUPI
GNEZNIENSCY.**

- 1000 Radzyn Gaudenty
- 1006 Hippolyt
- 1027 Bosuta
- 1038 Stefan
- 1059 Piotr
- 1092 Marcin
- 1118 Jakób z Znina
- 1144 Piotr II.
- 1152 Janik
- 1167 Bogumił
- 1182 Piotr III.
- 1184 Zdzisław
- 1199 Henrik Kietlicz

**BISKUPI
KRAKOWSCY.**

- 1000 Poppo
- 1023 Gompo
- 1032 Rachelin
- 1046 Aaron
- 1059 Lambert Zula
- 1071 Stanisław
- 1079 Lambert
- 1101 Czesław (administrator)
- 1103 Baldwin
- 1108 Maurus
- 1118 Radost Gaudenty
- 1142 Robert
- 1144 Mateusz herbu Cholewa
- 1166 Gedko Gryff
- 1186 Pelka

U W A G A.

Głównym zamiarem tej tablicy jest nacoczne wyrażenie współczesności książąt na danych ziemach Polskich panujących: potomków Piasta, Rurika, Gedymina i innych. Ponieważ w takim pobocznym ich następstwa wyrażeniu, wiele bardzo próżnego miejsca w wiekach XIV. XV. XVI. XVII i XVIII. pozostaje: a zatem zapelnione zostało współczesnymi stopnia senatorskiego urzędnikami, którzy przed innymi w dziejach często są wspomniani, jako to: marszałków wielkich, kanclerzów, podkanclerzów, podskarbi i hetmanów tak wielkich jako i polnych. Przy takim wypisaniu tych dostojników, a na innej tablicy wypisaniu marszałków sejmowych zdawało się być przyzwyczajone, i potrzebną nawet rzeczą dolać szereg Arcybiskupów gniezińskich, którzy nietylko naczelnikami kościoła polskiego, prymasami byli, ale nadto interjerami i zawsze pierwszą po królu w narodzie osobą. Zdawało się także stosowną być dołączenie książąt Siewierskich i Warmińskich którzy w swoich księstwach panującymi byli: to jest, biskupów Krakowskich i Warmińskich, tymbardziej że Warmińscy biskupi byli przezesami stanów prowincji Pruskiej.

**BISKUPI
WARMIŃSCY.**

- 1242 Anzelm
- 1261 Henrik
- 1300 Eberhard
- 1326 Jordan
- 1328 Henrik II. Wagenax
- 1334 Herman Libenstein
- 1350 Jan z Misni
- 1355 Jan II. Streiffrok
- 1372 Henrik III. Sorbohm
- 1401 Henrik IV. Heilsberg de Vogelsang
- 1415 Jan III. Abezier
- 1424 Franciszek Kuchschmatz
- 1457 Eneas Sylvius
- 1457 Paweł Legendorff
- 1471 Mikołaj a Tungen
- 1489 Łukasz Wetselroth

**KRZYŻACY
MISTRZOWIE PROWINCJALNI.**

- 1230 Herman Balk
- 1238 Poppo Osterna
- 1247 Henrik Wida
- 1255 Gerhard Hirsberg
- 1257 Hartman Grumbach
- 1260 Henrik Helmerich
- 1263 Ludwik Baldersheim
- 1271 Teodorik Gatterslehen
- 1277 Konrad Thierberg
- 1279 Konrad Feuchtwangen
- 1280 Mangold Sternburg
- 1282 Konrad Thierberg młodszy
- 1287 Meneko Querevord
- 1300 Ludwik de Schipp.
- 1302 Helwik Goldbach
- 1303 Konrad Saccus
- 1309 Henrik Plotzke
- WIELCY MISTRZOWIE:**
- 1309 Sigfrid Feuchtwangen
- 1311 Karol Beffart
- 1320 Fridrik Wildenburg
- 1325 Werner d'Urseln
- 1330 Luder książę brunswicki
- 1335 Dittrich hrabia Oldenburg
- 1341 Rudolf Kösig
- 1345 Henrik Dussner
- 1351 Winrich Kniprode
- 1382 Konrad Zolner
- 1390 Konrad Wallenrod
- 1393 Konrad Jungingen
- 1407 Ulrik Jungingen
- 1410 Henrik Plauen
- 1413 Michal Kütchmeister
- 1422 Paweł Potzmer
- 1441 Konrad Erlichshausen
- 1449 Ludwik Erlichshausen
- 1467 Henrik Renss
- 1467 Henrik hrabia Riterburg
- 1477 Marcia Truchses
- 1489 Jan Tiefen
- 1498 Fridrik książę Saski

KSIEŃSTWO PRUSKIE.

- 1525 Albert
- 1567 Albert II.

KURLANDIA KSIĘSTWO.

- 1536 Herman Brugenej
- 1549 Jan Recke
- 1551 Henrik Gallen
- 1557 Henrik Fürstenberg
- 1559 Gottard Kettler
- 1562 Gottard Kettler
- 1587 Fridrik

**ARCYBISKUPI
GNEZNIENSCY.**

- 1219 Wincenty
- 1230 Fulko.
- 1258 Janusz
- 1271 Filip
- 1278 Marcin II.
- 1279 Włostiborz
- 1282 Henrik ks. bremeński
- 1283 Jakób Swinka
- 1305 Borysław
- 1307 Janisław Sulima
- 1341 Jarosław Skotnicki
- 1374 Jan Suchywilk
- 1382 Bodzęda
- 1389 Jan Kropidło ks. opolski.
- 1394 Dobrogost Nowodworski
- 1402 Mikołaj Kurowski
- 1411 Mikołaj II. Trańba
- 1416 PRYMASOWIE.
- 1422 Wojc. Jastrzębiec
- 1436 Wincenty II. Doliwa
- 1448 Władysław Oporowski
- 1453 Jan V. z Sprowy
- 1464 Jan VI Gruszczyński
- 1473 Jakób III. Sieninski
- 1480 Zbigniew Oleśnicki
- 1483 Fridrik Jagiellończyk
- 1503 Andr. Boryszewski
- 1510 Jan VII. Łaski
- 1531 Maciej Drzewiecki
- 1535 Andrzej II Krzycki
- 1537 Jan VIII. Łatański
- 1540 Piotr IV. Gamrat
- 1545 Mikołaj III. Dzierżgowski
- 1559 Jan IX. Przerębski
- 1562 Jakob IV. Uchański
- 1581 Stanisław Karnkowski
- 1603 Jan X. Tarnowski
- 1606 Bernard Maciejowski
- 1608 Wojc. III. Baranowski
- 1615 Wawrzeniec Gębicki
- 1624 Henrik III. Firlej
- 1626 Jan XI. Wężyk
- 1635 Jan XII. Lipski
- 1641 Maciej II. Łubieński
- 1652 Andrzej III. Leszczyński
- 1658 Wacław Leszczyński
- 1666 Mikołaj IV. Prażmowski
- 1673 Kaz. Flor. ks. Czartoryski
- 1674 Andrzej IV. Olszowski
- 1677 Jan XIII: Stefan Wydzga
- 1686 Stefan Wierzbowski
- 1686 Michal Radziejowski
- 1706 Stanisław II. Szembek
- 1723 Teodor Potocki
- 1741 Krzysztof Szembek
- 1745 Adam Komorowski
- 1759 Władysław Łubieński
- 1768 Gabriel Podoski
- 1776 Antoni Ostrowski
- 1774 Michal Jerzy Poniatowski

**BISKUPI
KRAKOWSCY.**

- 1207 Wincenty syn Kadlubka
- 1218 Iwo Odrowąż
- 1229 Wisław z Kościelca
- 1242 Prandota z Bialaczowa
- 1266 Paweł z Przemankowa
- 1293 Prokop Rusin
- 1295 Jan Muskata
- 1320 Nanker
- 1326 Jan Grot
- 1347 Piotr Falkowski
- 1348 Bodzanta z Jankowa
- 1366 Florian Mokrski
- 1380 Zawisza z Kurozwęk
- 1382 Jan Radlicki
- 1392 Piotr Wisz
- 1412 Wojciech Jastrzębiec
- 1422 Zbigniew Oleśnicki
- 1443 KSIĘSTWO SIEWIERSKIE.
- 1455 Tomasz Strzemiński
- 1460 Jakób Sieniński
- 1462 Jan Gruszczyński.
- 1464 Jan Lutekus
- 1471 Jan Rzeszowski
- 1488 Fridrik Jagiellończyk
- 1503 Jan Konarski
- 1523 Piotr Tomicki
- 1535 Jan Łatański
- 1537 Jan Chojeński
- 1538 Piotr Gamrat
- 1543 Samuel Maciejowski
- 1550 Andrzej Zebrzydowski
- 1560 Filip Padniewski
- 1572 Franciszek Krasieński
- 1577 Piotr Myszkowski
- 1591 Jerzy Radziwiłł
- 1600 Bernard Maciejowski
- 1603 Piotr Tylicki
- 1616 Marcin Szyszkowski
- 1630 Andrzej Lipski
- 1631 Jan Albert Waza
- 1634 Jakób Zadzik
- 1642 Piotr Gębicki
- 1657 Andrzej Trzebicki
- 1679 Jan Malachowski
- 1699 Stanisław Dąbski
- 1700 Wojciech Dönhoff
- 1702 Kazimierz Łubieński
- 1720 Felician Konstanty Szaniawski
- 1732 Jan Alexander Lipski
- 1746 Andr. Stanis. Żaluski
- 1758 Kajetan Ignacy Sołtyk
- 1789 Felix Paweł Turski

KRÓLESTWO.

- 1618 Jan Zygmunt
- 1619 Fridrich Wilhelm
- 1657 uwolniony od holdu
- 1688 Fridrik
- 1700 KROLESTWO.
- 1713 Fridrik Wilhelm
- 1740 Fridrik II. wielki
- 1786 Fridrik Wilhelm II.
- 1797 Fridrik Wilhelm III.

KRÓLESTWO.

- 1639 Wilhelm
- 1640 Jakób
- 1652 Fridrik Kazimirz
- 1698 Fridrik Wilhelm
- 1711 Ferdinand
- 1737 Ernst Jan Biron
- 1741 Ludwik ks. lineburg bez księcia
- 1758 Karol Saski
- 1763 Ernst Jan Biron
- 1770 Piotr
- 1795.....Rosyna zajęła

**ARCYBISKUPI
GNEZNIENSCY.**

- 1706 Stanisław II. Szembek
- 1723 Teodor Potocki
- 1741 Krzysztof Szembek
- 1745 Adam Komorowski
- 1759 Władysław Łubieński
- 1768 Gabriel Podoski
- 1776 Antoni Ostrowski
- 1774 Michal Jerzy Poniatowski

**BISKUPI
KRAKOWSCY.**

- 1603 Simon Rudnicki
- 1623 Jan Albert Waza
- 1631 Mikołaj II. Szyszkowski
- 1643 Jan VI. Karol Konopacki
- 1643 Wacław Leszczyński
- 1659 Jan VII. Stefan Wydzga
- 1680 Michal Radziejowski
- 1687 Jan VIII. Zbąski
- 1696 Andr. Chryzost. Żaluski
- 1711 Teodor Potocki
- 1723 Krzysztof Szembek
- 1740 Adam Grabowski
- 1766 Ignacy Krasicki

